

Çocuk Yazını ve Sorunları

Nurettin ERGEN (*)

«Çocuk yazını» deyimi, çocukluk çağında (2-14 yaşları arası) bulunan kimselerin, hayal, duygu ve düşüncelerine hitap eden sözlü ve yazılı tüm eserleri kapsar. Bir başka anlatımla çocuk yazını, «usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad» diye de tanımlanmaktadır (1).

Biz, bu yazımızda, değişik tanımların tartışmasına girmeyerek, «Türkiye'deki Çocuk Yazını» konusunun genelde düşündüklerini dile getirmeye çalışacağız.

Bilindiği üzere, ülkemizde Çocuk yazını, ilkin «şiir»le ortaya çıkmıştır : Şinasi'nin çevirileri ile başlayan bu görünüm, Tevfik Fikret (Şermin ile), İbrahim Alâattin Gövsa, Ali Ulvi Elöve, Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Fuat Köprülü, Kâzım Namı Duru, Celâl Sahir Erozan, İsmail Hikmet Ertaylan v.b., ozanlarla giderek zenginleşmiş, çocukların şiir gereksinimleri ilkin bu kişilerle karşılanmıştır.

Cumhuriyet döneminde ise, çocuk şiiri yeni bir yapıya kavuşmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy, Ruşen Eşref Üneydin, Enis Behiç Koryürek, Faruk Nafiz Çamlıbel v.b., ozanlar, çocuk şiirine seçkin örnekler getirmiştir. Bunları, daha sonra, Hasan Ali Yücel, Vasfi Mahir Kocatürk, Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemâlettin Kamu, Behçet Kemal Çağlar izlemiştir. Daha genç ozanlarımız arasında, yapıtları çocuklarca sevilenler de : Ceyhut Atuf Kansu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Mehmet Necati Öngay, Mümtaz Zeki Taşkın, Tahsin Sarçç, Adnan Ardağı v.b. bulunmaktadır.

(*) Türkçe Öğretmeni ve Eğitim - Bilim Uzmanı

(1) Oğuzkan A Ferhan, **Çocuk Edebiyatı**, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1977, s. 12

Kuşkusuz çocuk yazını içinde «şiir», belli bir bölümü kapsar. Şiirin yanısıra, masallar, çocuk öykü ve romanları, biyografiler, anılar, gezi yazıları, çocuk piyesleri de, üzerinde önemle durulması gereken türlerdir. Türk çocuk yazınının biçim ve içerik özellikleri üzerinde dururken, çocukların okumc ilgisini geliştirecek ve bunları alışkanlığa dönüştürecek eğitsel önlemler konusuna değinirken, soruna, tüm türleri anımsayarak bakmak yerinde olacaktır.

Çocuk yayınları, son zamanlarda hızlı bir gelişme göstermekle birlikte, istendik bir düzeye henüz ulaşamamıştır.

Çocuk yayınları, yazarın, tasarımcının ve teknik elemanların birlikte oluşturdukları yapıtlardır. Çocuk yayınlarında gerek biçim ve gerekse içerik özellikleri, uzmanların kılı kırk yaran çalışmaları sonucunda ortaya çıkar.

Çocuk Yayınlarının Biçimsel Özellikleri :

a. Kağıt : Dayanıklı, mat, iyi kalitede bir kâğıt olmalıdır. Mürekkebi dağıtmaması, renkleri değiştirmemesi ve kolay yırtılmaması gerekir. Gramajı yüksek 1. hamur, ya da özel 2. hamur (90 gr.) kâğıt olmalıdır.

b. Cilt : Çocuk yayınlarının ciltli olması, kitabın en az iki tel ya da iplik dikişle tutturulması, ciltlerin korunması için de selefonlama veya laklama tekniklerinin kullanılması gerekir. Kitap rahatça cıılmalı, yırtılmayı önlemek için üç tarafından kesilmelidir.

Çocuk yayınlarının dış kapağında; isim, konuyu tanıtıcı resimle birlikte, bu yapıtı yazan, çizen, derleyen sanatçının adının bulunması gerekmektedir. Ayrıca, kitapların basıldığı yer (basımevi) ve yılın bulunması, yayını oluşturanlara saygı bakımından zorunludur. Bu bilgilerin dış kapaktaki yer almadığı durumlarda, iç kapakta mutlaka bulunması gerekir.

c. Yazı : Çocuk yayınlarında kullanılan harfler, büyüklük, yükseklik ve genişlik bakımından uygun olmalıdır. Çocuk yayınlarında kullanılacak punto :

1. Okulöncesi ve ilkokul 1. devre yayınlarında en az : 14,
2. ilkokul 2. devre için en az : 12,
3. Ortaokullar için en az : 10-12 olmalıdır.

d. Boyut ve forma : Kitap boyutları, kuşkusuz SEKA'nın ürettiği kağıt boyutlarıyla yakından ilgilidir. Forma sayısı ise, kitapların

türüne ve özelliğine göre değişebilir. Örneğin masal, öykü, gezi gibi eğlenceli nitelikte olmsı durumunda, forma sayısı az (1-2 forma), öğretici olması halinde de örneğin ansiklopedi, antoloji, sözlük, yazım kılavuzu v.b. yayınlarda, 6-10 forma olabilir.

Çocuk yayınlarının belirli ölçülerde bırakılması, tek tip olması, sakıncalıdır. Yayının özelliğine göre, boyutlar değişik olmalıdır.

e. Resim : Çocuk yayınlarında kullanılan resimler, konuya uygun olmalı; metni açıklamaya yardım etmelidir. Resimin iyi ve kolay yorumlanması, sanat değeri taşıması gerekmektedir. Ayrıca, çocuk yayınlarındaki resimlerin :

1. Metinle, aynı yüzde karşılıklı iki sayfada yer alması,
2. Sayfaya, yanlamasına konulmaması,
3. Metnin okunmasını zorlaştırmaması,
4. Renkli olması,

eğitim-öğretim açısından yararlı görülmektedir.

f. Sayfa düzeni : Sayfaların tek sütun üzerine düzenlenmesi gerekir. Çünkü iki ve daha çok sütun üzerine düzenlenen sayfalar, gözü yorar. Okuma güçlüğü yaratır. Sayfa kenarlarında normal boşluklar (marjlar) bırakılmalıdır. Metni oluşturan tümceler, uzun olmalıdır. Tümcelerdeki sözcük sayısı, ilkokulun 1. devresinde en çok 6, 2. devresinde de en çok 10 olmalıdır.

Çocuk Yayınlarının İçerik Özellikleri :

«Çocuk, insanın ve insanlığın babasıdır» (2). Çocuklarımızın insancıl davranışlar kazanması için, onlara, içerik yönünden yararlı yayınlar sunmak durumundayız.

a. Tema : Eğitimin temel ilkelerine uygun olarak, çocuğa, insanları, yurdunu, ulusunu sevmeye, çevresiyle iyi ilişkiler kurmaya yardımcı olacak temayı içeren yapıtlar hazırlanmalıdır. Ülkemizin ve dünyamızın kötülüklerden arındırılması, Atatürk ilke ve devrimlerinin yaşatılması, çalışma bilincinin uyandırılması, iyiye, güzele, eşitliğe, özgürlüğe, demokrasiye önem ve değer verilmesi temalarını içeren yapıtlar, bu alandaki boşluğu doldurmuş olacaktır.

(2) Özturanlı, M İskender, «Çocuklarımız» Cumhuriyet, 3 Şubat 1981, s. 2.

b. Konu : Çocuk yayınlarında konu, çocukların yaşına, duyarlılığına, algı ve düşüncüne uygun olması gerekmektedir.

Çocuk yayınlarında sayılamayacak değin konu vardır. Burada birkaçını belirtirsek :

1. Eğlendirici ve dinlendirici nitelikteki,
2. Çocukları düşünmeye yönelten,
3. Ulusal değerleri içeren,
4. Sağlam ve geçerli inançları aşıl原因an,
5. Kitap sevgisini ve okuma zevkini veren,
6. Çocuęun duygusal gelişimini olumlu yönde etkileyen,
7. Halk ürünlerini sevdiren,
8. Doęa ve doğa olaylarını veren,
9. Tarihsel olayları içeren,
10. Gerçek ya da gerçek dışı birçok olay,

çocuk yazınının konusunu oluşturur.

c. Dil ve anlatım : Çocuk yayınlarında, arı, duru, açık ve seçik bir dil kullanılmalıdır. Doğal ve yapmacıksız bir dil, çocuk yazınının okunma şansını artırır. Anlatım, kısa tümcelerle verilmeli; tümcelerdeki sözcükler çocuklar tarafından kolayca anlaşılır olmalıdır.

Deęerlendirme ve Çözüm Önerileri

Çocuk yazını, bugünkü durumuyla, pek iç açıcı görünmemektedir. Gerçı son yıllarda, özel yayınevleri bu konuya eğilmişlerse de, ülke genelini düşündüğümüzde, sorun çözülmüş değildir. Çocukları, zararlı yayınlardan koruma isteği gündemdedir. Kamu kesimindeki ilgililer zaman-zaman bir araya gelerek, soruna çözüm aramaktadırlar. Ancak bugüne değin belli bir program çerçevesinde, işlevsel yönden, çocuk yayını hazırlanamamış, bu alandaki boşluk giderilememiştir. Kara yazın dediğimiz ve çocuklarda kırııcılık, sertlik, başıboşluk, kavgacılık eğilimleri uyandıran ve gerek biçim ve gerekse içerik özellikleri hiç de çocuğa göre olmayan sözde çocuk kitapları, bugün gene kol gezmektedir. Anne-baba ve eğitimcilerin yckınmalarına karşın çocuklar, birbirlerinden ödünç alarak, harçlığını vererek, bu tür kitapları bulup okumaktadırlar. İyilerini ortaya çıkarınca-ya değin de bu durum sürüp gidecektir. Çıkış noktası, ilgili tüm ka-

mu kurum ve kuruluşlarının, soruna bilimsel yönden eğilmeleri, gerçekçi yayın programı yapmaları ile bulunacaktır. Bunun için de konunun, 5. Beş Yıllık Plana, Yıllık Hükümet Programlarına bir «tedbir» olarak girmesi gerekmektedir. İlgili tüm kamu kuruluşlarının, vakit yitirmeden, çocuklarımızı zararlı yayınlardan koruyacak, ulusal ve insancıl duyguları geliştirecek, okuma ve öğrenmeyi özendirecek eğitici nitelikte yeni bir yayın programının hemen gündeme getirilmesi, kaçınılmaz bir durumdur. Bu yayın programı, Millî Eğitim Gençlik ve Spor, Kültür ve Turizm, İç İşleri, Adalet, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları ile TRT, Kızılcı ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi kuruluşların bir araya gelmesiyle oluşabilir. Bu kamu kurumlarının temsilcilerini bir araya getirecek olan özerk ve sürekli bir «Yayın Yüksek Kurulu» kurulabilir. Zaman, para ve malzeme israfını önleyecek biçimde eşgüdümlü bir yayın etkinliği bu yolla sağlanabilir. Kurulacak bu örgüt yoluyla :

1. Ulusal eğitimimizin amaçlarına uygun,
2. Eğitim ve öğretimi destekleyici,
3. Çağdış düşünceyi oluşturucu,
4. Bilimsel yanlışı olmayan,
5. Sanat değeri taşıyan,

6. Çocuk yayınlarında bulunması gereken ve yukarıda biçim, içerik özellikleri daha ayrıntılı verilen çocuk yayınları, bu yol izlenerek yapılabilir. Yıllardan beri duyulan özlem de böylece giderilmiş olur.

«Kendi çocuğunu bilen baba, akıllı bir babadır.»

Shakespeare
